Overleven, soms zie je zo in een flits hoe dat werkt

Theater

Slachthuis 5, naar Kurt Vonnegut. Spel: Peter de Graef. Regie: Margrith Vrenegoor. Bewerking: Peter de Graef & Margrith Vrenegoor. Bovenzaal Schouwburg Amsterdam (20/9), t/m 28/9; tournee.

Billy Pilgrim, de hoofdpersoon uit Kurt Vonneguts boek *Slaughterhouse Five*, is een overlever. Hij overleefde het bombardement op Dresden, en hij bleef overeind in het leven na de Tweede Wereldoorlog. Ternauwernood misschien, en het ene moment makkelijker dan het andere. 'Zo gaat dat', zegt hij vaak.

Acteur Peter de Graef en regisseuse Margrith Vrenegoor namen Vonneguts werk als uitgangspunt voor hun nieuwe stuk *Slachthuis 5*: een aangrijpende monoloog van bijna anderhalf uur. Peter de Graef is Billy Pilgrim, de kleine Amerikaanse soldaat die op 22-jarige leeftijd met een aantal landgenoten krijgsgevangen wordt gemaakt, en na het kamp terechtkomt in een leegstaand abattoir in Dresden – slachthuis 5. Door stom toeval overleeft hij daar het allesverwoestende bombardement.

De Graef is ook de Billy die daarna, terug in de States, trouwt, vader wordt, en geld verdient als opticien. Een man, kortom, die een gewoon leven leidt – maar toch nèt niet helemaal. Om de verschrikkelijke herinneringen het hoofd te kunnen bieden heeft Billy een fantasiewereld geschapen, waarnaar hij zo af en toe afreist. Weinig mensen die daarvan afweten; totdat Billy zich op gevorderde leeftijd meldt bij een radiotalkshow, en verhaalt van zijn avonturen op 'Tralfamadore'.

De Graef speelt een prachtige rol als de overlever die, om de pijn te dempen, tijdreisjes maakt – en zijn publiek meeneemt. Zo zijn we op het ene moment getuige van het beestachtige transport naar het kamp, en de wreedheden begaan door Billy's lotgenoten – om het volgende moment de held straalbezopen aan te treffen op een feestje voor opticiens, waar hij voor de zoveelste maal zijn vrouw bedriegt. Juist als de ellende ondraaglijk dreigt te worden, grijpt hij terug op iets lolligs, of schiet hij vooruit naar betere tijden.

Door die opzet wordt het relaas nergens zwaar of larmoyant. Er valt een hoop te grinniken, en zo realiseer je je soms in een flits hoe het werkt, overleven.

Het decor is een spiegellabyrint – vol met kamertjes van Billy's herinnering. Het doet ook dienst als rijdende afscheiding.

De Graef wisselt behendig van rol, speelt nu eens voor talkshowhost (plus gasten), dan weer voor een kijvende dochter of een nare autohandelaar. Maar het mooist is hij als de man zelf, Billy Pilgrim. Eigenlijk zo maar iemand.

Dan denk je ook even terug aan die kleine man die De Graef neerzette in *Niks*, zijn vorige mooie monoloog. Zo maar een (taai) mannetje, dat probeert de zin van het bestaan te doorgronden, en vaak genoeg moet constateren: zo gaat dat. Blijkbaar. Aan het eind van de voorstelling heeft De Graef zijn spiegels op een rij. We zijn terug in Dresden, na de ramp. De enigen die niet stil zijn, zijn de vogels. Er is niets meer te zeggen.

Karin Veraart